

περὶ τῶν ἐφημερίων. Ἐπρεπε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ περὶ τῶν ἐφημερίων. Ἡ κυρία Ἐρβλαὶ δὲν ἦτο αὐτῆς τῆς γνώμης. Ὁ Σαρβὲ ἠσπάζετο ἐκ περιτροπῆς τὴν γνώμην τοῦ Γκενώ καὶ τὴν τῆς Ἐρρικέττας.

Νέα συζήτησις συνήθη καὶ μετὰ εἴκοσι λεπτά συνδιαλέξεων κοινῶν ἐτέθη ἐντὸς τῆς αἰθούσης τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν ὅπως ἐν τῇ Βουλῇ. Ἡ πλειονοψηφία ἐπέδοκίμασε τὸν Βερδιέ!

— Τόσον τὸ χειρότερον! εἶπεν ὁ Γκενώ. Τὸ πρόγραμμά μας θὰ φανῇ πολὺ ἄνοστον!.. Ὁ Γκαρούς θὰ προσφέρῃ πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς του φάρμακον τονωτικὸν καὶ ἡμεῖς θὰ τοὺς προσφέρωμεν πτισάνην!

— Ἡ πτισάνη, φίλτατέ μου Γκενώ, συνεπέραναν ἐ Σαρβέ, ἡ πτισάνη εἶνε ὀλιγώτερον φωνικὴ ἀπὸ τὴν δυναμίτιδα.

— Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς περιστάσεις! εἶπεν ὁ κτηνίατρος.

Καὶ ἡ συζήτησις ἐμελλε ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου, ὅτε ἡ κυρία Ἐρβλαὶ παρετήρησεν ὅτι ἡ ψηφοφορία εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει καὶ ὅτι ἂν ἤθελον νὰ στείλωσι τὸ πρόγραμμα εἰς τὸ τυπογραφεῖον, ἔπρεπε νὰ σπεύσωσι, διότι ἦτο ἤδη ἀργά.

— Θὰ τὸ ὑπάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος, εἶπεν ὁ Καπποᾶ λαμβάνων αὐτὸ κατὰ τὸ ἥμισυ σημειωμένον ἐκ διαγραφῶν διὰ μολυβδοκονδύλου ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς τοῦ Βερδιέ.

Τέλος πάντων ἡ συζήτησις ἔληξεν ὀριστικῶς. Ἐκαστος ἐπέειγετο νὰ ἴδῃ τιθέμενον ἐν τέρμα εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, οὐδεὶς δέ, ἐκτὸς ἴσως τοῦ νεαροῦ Δυκά, ἐμεινέν ἄγαν νῆχαριστημένος ἐκ τῆς ἐσπερίδος ἐκείνης. Ὁ Γκενώ εὕρισκεν ὅτι ὁ ταγματάρχης ἦτο νωθρός—ναί, ἦτο νωθρός ὁ ὑποψήφιος! Ὁ Καπποᾶ, καίπερ ἦττον αὐστηρὸς δὲν ἦτο ἐν τούτοις πολὺ ἐνθουσιώδης καὶ ὁ Βερδιέ αὐτὸς ἠσθάνετο τὴν ἀπογοήτευσιν καταλαμβάνουσιν αὐτὸν μέχρι στενοχωρίας.

Ἐξερχόμενος ἐκ τῆς οἰκίας τῆς κυρίας Ἐρβλαὶ ὁ Καπποᾶ εἶπε μίαν φράσιν ἐξοχον, ὁμιλῶν πρὸς τὸν Καπποᾶ.

— Ποῖος μᾶς τὸν ἔστειλε τέτοιον ὑποψήφιον; εἶπεν. Νόστιμον ἦτο τὸ πρόγραμμά του!.. Μάλιστα!.. Ἄλλο δὲν μᾶς ἔλειπε παρὰ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης!

Ὁ Σαρβὲ ἀπῆλθε χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἡ δ' Ἐρρικέττα Ἐρβλαὶ ἐσκέπτετο, συλλογιζομένη τὸν Δυκᾶν, ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ παρῆγεν ἐκλεκτὰ πνεύματα χωρὶς νὰ ἐξαντληθῇ καὶ ὅτι ὁ Διμίλιος εἶχε τὰ προσόντα μέλλοντος Βαρνάβα... ὄχι!.. μέλλοντος Βαρβαροῦ κάλλιου, διότι ὁ Βαρνάβας...

Ὁ Βερδιέ ἠθέλησε, πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ δωματίον του, ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον ἀέρα διὰ ν' ἀπαλλαγῇ τῆς συμφορῆσεως τῆς βερμυούσης

τὸ μέτωπόν του. Ἡ Γιλβέρτη ἔλαβε μικρὸν ἐπώμιον, ἀμφότεροι δὲ ὅπως εἰς τοὺς συνήθεις περιπάτους των ἐξῆλθον καὶ περιεπάτου ἐν τὴν ὁδόν.

Ἡ νύξ διαυγῆς περιεκάλυπτε τοὺς ἀγρούς διὰ σκιάς εὐχαρίστου, εὐδαίμονος σχεδόν. Αἱ οἰκίαι ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστέρων ἐφαίνοντο λευκότεραι, ἀποκτῶσαι χροιάν γαλακτώδη. Μακρὰν δὲ ἐκεῖ πέραν ἐντὸς τοῦ ὑποκυάνου φωτός τοῦ ὀρίζοντος ἐφαίνοντο βραδέως περῶντα ὡς ἐξολισθαίνοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ οὐρανοῦ τὰ μελανὰ σχήματα τῶν διαβατῶν. Ὁ ταγματάρχης παρετήρει. Ἐν τῇ βαθείᾳ σιγῇ, τῇ διακοπτομένῃ μόνον παροδικῶς ὑπὸ τοῦ ἀπομακρυσμένου κρότου ἀμαξοστοιχίας τινὸς βυθιζομένης εἰς τὴν σκοτίαν, αἱ συνομιλίας τῶν ἀπομακρυνομένων ἐκείνων ἀνθρώπων ἀντήχουν ὡς ψιθυροὺς ὑπόκωφος. Ἦσαν θερισταὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν οἶκόν των μετὰ ἐπίπονον ἡμέραν ἐργασίας καὶ ὁ στρατιωτικὸς δεικνύων πρὸς τὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ βραχίονός του ἀνεψιάν του τοὺς χωρικοὺς, ὧν αἱ σκιαί ἤδη συνεχέοντο ἐν τῇ σκιαυγείᾳ τῆς νυκτός:

— Ἐσύναζαν τὸν σῖτόν τωναυτοί, ἔλεγε, καὶ προητοίμασαν τὸν ἄρτον των ἀντὶ νὰ χάνωνται εἰς χονδρὰ λόγια! Νὰ καλλιεργῇ τις τὸ ἔδαφος ἢ νὰ τὸ ὑπερασπίζη, αὐτὸ εἶναι πάντως προτιμότερον παρὰ νὰ ἐμφανίζηται εἰς κοινὸν θέαμα ὡς ἐπὶ τῆς σκηνῆς θεάτρου!.. Θὰ σοῦ φανῇ ἀστεῖον, ἀγαπητῆ μου Γιλβέρτη, ἀλλὰ τί νὰ σοῦ εἰπῶ; μετὰ τὴν ἡμέραν τὴν ὁποίαν ἔχασα ἀναμιγνυόμενος μὲ τοὺς ἀχρήστους ἐκείνους ἀνθρώπους, μοῦ ἤρχετο ἡ ἐπιθυμία νὰ χαιρετίσω τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς διαβάτας χωρὶς νὰ τοὺς γνωρίζω!

(Ἐπεται συνέχεια).

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΚΟΥΤΡΟΥΚΗΣ

ΥΠΟΧΙΛΙΑΡΧΟΣ

(Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ ἰδίου)

Ὁ Γιαννάκης Κουτρούκης πρώτην φοράν τότε ἀναφέρεται ὡς πρόσωπον τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως. Ἐπραξε καὶ οὗτος μετὰ τῶσων ἄλλων ὅτι τὸ κατῆκον καὶ ἡ πατριωτικὴ του καρδιά, ἡ ρωμαλέα ἐκείνη καὶ ἀκμάζουσα ἀκόμη ἐν τῷ γεγηρακῶτι σώματι, τῷ ὑπηγόρευε, καὶ ἀπεσύρθη ἔπειτα ἐν Ἐυλογαῖδάρᾳ, τῇ γενεθλίῳ πατρίδι του, ἡσυχος. Καὶ ζῆ ἀκόμη ἐκκτοντούτης καὶ πλέον, ἐν μέσῳ υἱῶν καὶ δισεγγόνων, ἀγαπητὸς εἰς ὄλους τοὺς συγχωρικοὺς του, σεβαστὸς ἐν ὅλῃ σχεδόν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Δωρίδος.

Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τῶν Κουτρουκαίων ἔχει ἀκουσθῆ, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς μία πολέμαρχος οἰκογένεια τῆς Δωρίδος, καὶ ἔχει δράσει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ τόπου. Ὁ Σταματάκης Ἀσφακιανὸς Κουτρούκης, ἀρματωλὸς διάσημος, πολυλάκις σύντροφος καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Ἀνδρούτσου, ἦτο θεῖος τοῦ καπετὰν Γιαννάκη ὁ Μόσχος, ὁ Κίτσος, ὁ Χρῆστος Μιλιόνης, οἱ μέχρι σήμερον ἀγνώστου προελεύσεως καὶ καταγωγῆς θεωρούμενοι οὗτοι ἀρχικλέφται, ἦσαν ἐξάδελφοὶ τοῦ ὁ πατὴρ τοῦ Θεόδωρος Κουτρούκης ἐπὶ δεκζετιᾶν ὄλην ἐπολέμει τοὺς Τούρκους, ὡς κλέφτης ἐδῶ καὶ ὡς ἐθελοντὴς ἐν Ρωσσίᾳ. Καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως πρὸ τοῦ 1820 ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύο ἀδελφοί, φεύγοντες τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, προσέφυγον ἐπ' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα εἰς τὸ ἀρματωλικὸν σῶμα τοῦ Πανουργιά.

Ὅτε ὁ Ζαρίφης, κατὰ τὸ 1820, ἐφθασεν εἰς Ξυλογαϊδάραν, ἀπόστολος τῶν ἀρχῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, πρῶτοι οὗτοι ἐδέχθησαν νὰ ξενίσωσιν αὐτὸν ἐν τῷ ἀκμάζοντι οἴκῳ των. Καὶ τὴν αὐτὴν νύκτα μυστικὰ ὁ πατὴρ Κουτρούκης καὶ ὁ γέρω Ζωϊτὸς, οἱ δύο πρόκριτοι τοῦ χωρίου, ὠρκίσθησαν ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος, προθύμως ἀποδεχόμενοι τὴν ἰδέαν περὶ ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τῶν Κουτρουκαίων ἀφωσιώθη εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ σκοποῦ. Δι' ὑποσχέσεων, διὰ δωρεῶν καὶ παροχῶν προσφκειοῦντο τοὺς χωρικοὺς ἵνα ἀσφαλέστερον διαθέσωσιν αὐτοὺς ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης. Καὶ ὅτε ἡ ὥρα τῆς ἐνεργείας ἐσήμανεν, ἑκατὸν χωρικοὶ ἐκ Ξυλογαϊδάρας καὶ τῶν περίξ εὔρεθησαν πρόθυμοι περὶ αὐτοὺς, ἐπικληθέντες ὄλοι διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἀρχηγῶν Κουτρουκαῖοι. Τὸ σῶμα τοῦτο συνενωθὲν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Κατσικαπῆ, ἐβάδισεν ἀνήμερα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κατὰ τοῦ Μαλανδρίνου, ἐνῶ συγχρόνως ἤρχετο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους ὁ Θεόδωρος Χαλβατζῆς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Σκαλτσοδήμου.

Τὸ Μαλανδρίνον ἦτο τότε ἔδρα τοῦ βιλαετίου καὶ καταφεύγειτο ἀπὸ πολλὰς τουρκικὰς οἰκογενεῖας καὶ ὀλίγας, πέντε-δέκα, χριστιανικὰς, ἐγκατεστημένας μακρὰν εἰς τὰς ἄκρας. Οἱ Τούρκοι μὲν διέκριναν τοὺς ἐπαναστάτας, ἐκλείσθησαν εἰς τοὺς πύργους τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου Χασὰν ἀγά, Ἀχμέτ ἀγά καὶ Ἀβδῆ ἀγά, ἀποφασισμένοι εἰς ἀντίστασιν. Μετὰ τρεῖς ὅμως ἡμέρας, ἀποροῦντες τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, παρεδόθησαν. Τῇ διαταγῇ τοῦ Σκαλτσοδήμου, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ εἶχε γίνει κύριος τοῦ Λοιδωρικίου, οἱ αἰχμάλωτοι διενεμήθησαν μετὰ τῶν χωρικῶν ὄλων τῶν χωρίων, ἵνα οὕτω

ἐνοχοποιηθῶσιν ὄλοι. Οἱ χωρικοὶ προθύμως παραλαβόντες αὐτοὺς ἐκόρεσαν τὸ ἐπὶ τόσα ἔτη μῖσός των, κατακρημνίσαντες ἄλλους εἰς Δοβροβίτσαν, εἰς Βαθύρεμμα, εἰς Κάρκαρον, βάραθρα κατασκότεινα, ὡσεὶ στόματα ἄδου καὶ ἄλλους ἔρριψαν ὀλοζώντανους εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Βιδάβης.

Οἱ Κουτρουκαῖοι μετὰ τοῦτο ἐβάδισαν κατὰ τῆς Ναυπάκτου ἢν ἐπολιόρκει ἀπὸ τινος ὁ Χορμύδας. Ἐκεῖ ἐστάθμευσαν μετὰ τοῦ Κατσικαπῆ καὶ τοῦ Σκαλτσοδήμου πρὸ τῆς ἀντολικῆς πύλης τοῦ φρουρίου, παντοιοτρόπως καταπονοῦντες τοὺς Ἀλβανοὺς τοῦ Ἰουσοῦ πασᾶ. Ἀπ' ἐδῶ ὅμως ἀρχίζει διὰ τὸν Γιαννάκη Κουτρούκηνα μία ζωὴ πλάνητος μαχητοῦ, ἐνὸς Μερκουρίου Μπούα τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, τρέχοντος παντοῦ ἵνα εὕρῃ πολέμους καὶ πουθενά μὴ ἴσταμένου μενίμως. Ἀπὸ τῆς Ρούμελης εἰς τὸν Μωριά καὶ ἀπὸ τοῦ Μωριά εἰς τὴν Ρούμελην μετέβαιναν ἀδιακόπως, ὡσεὶ ὑπέικαν εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν μαχῶν, φέρων τὴν προθυμίαν του καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας εἰς βοήθειαν τῶν ὁμοφύλων.

Μετὰ τὸν Ὁμὲρ Βρυώνη κατήρχετο ἤδη κατὰ τὸν Αὐγουστον ὁ Βεῦρὰν πασᾶς μετὰ τριῶν ἄλλων πασάδων καὶ χιλιάδων μαχητῶν. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Διάκου ἐν Ἀλαμάνᾳ καὶ τὴν ἀτάρακτον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου ἐν Γραβιᾷ, ἐχρειάζετο νὰ εὕρῃ ὁ ἐχθρὸς ἄλλην μίαν τοιαύτην ἐν Λεβαδείᾳ, ὅπου ὤδευεν ἤδη ὡς καταστρεπτικὴ πυρκαϊά. Ὁ Γούρας, ὁ Νάκος Πανουργιάς, ὁ Παπανδρέας, ὁ Δουβουινιώτης, κατέλαβον τὴν Φοντάναν πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἡ δύναμις των δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἵν' ἀντιστῇ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ μακρόν. Ὁ Ὀδυσσεύς, τοῦ ὁποῖου καὶ μόνον τὸ ὄνομα ἠδύνατο νὰ εἶνε φραγμὸς ἀκλόνητος ἐκεῖ, ἀπουσίαζεν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἔστειλαν καὶ ἐζήτησαν ἄνδρας πρὸς ἐνίσχυσιν, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ πρὸς τὸν Σκαλτσοδήμον. Οὗτος δ' εὐθὺς ἔστειλε τὸν Καπετὰν Γιαννάκη μετὰ τοὺς ὑπ' αὐτόν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ, μετὰ βραχείαν διαφωμίαν, κατέλαβον τὰ Βασιλικὰ, τὸν πλατύτατον ἐκεῖ δρόμον καὶ ἀνέμενον. Καὶ ὅτε τὴν 25 τοῦ μηνὸς ἐφάνη ὁ Βεῦρὰν πασᾶς συνεκρότησαν μίαν τῶν περιφανεστέρων μαχῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁσον ὀρμητικώτερον ἐπέπιπεν ὁ ἐχθρὸς τόσον καρτερικώτερον ἀνθίσταντο οἱ Ἕλληνες καὶ τὸν ἀπεδεκάτιζον. Ὁ Βεῦρὰν πασᾶς ἐπὶ τοῦ ἵππου του, μὲ τὴν κατέρυθρον καὶ χρυσοῖς σειρητήσιος κατὰστικτον ἐνδυμασίαν του, περιήρχετο τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ του, πάλλων ἀπειλητικῶς τὸ γιαταγάνι καὶ παροτρύνων ἀδιακόπως εἰς προσβολὴν. Δύο φορές ὁ Γιαννάκης Κουτρούκης ἐσκόπευσε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ τύχη δὲν τὸν ἠνόνησεν. Ὅτε ὅμως ὁ ἐχθρὸς περὶ τὸ βασιλεῦμα

του ήλιου ἐτρέπη εἰς ἀκατάσχετον φυγὴν, ἀκούσας ὅτι ἐπήρχετο καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ καπετὰν Γιαννάκης κατέκοψε διὰ τῆς πάλλας φεύγοντα τὸν υἱὸν τοῦ Βεϋράν, σχεδὸν τὴν αὐτὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Γκούρας, ὀλίγον παρέκει, ἐφόνευσε τὸν Μερὶς πασάν.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν ὁ καπετὰν Γιαννάκης ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ναύπακτον. Ἄλλ' ἐκεῖ εἶχε φθάσει πρὸ μικροῦ ἐπιστολὴ τοῦ Λόντου, ζητοῦντος παρὰ τοῦ Σκαλτσοδήμου ἐπικουρίαν. Ὁ καπετὰν Γιαννάκης παραλαβὼν ἐκ τὸς τῶν ἰδικῶν του παλληκαρίων καὶ διακόσια τοῦ Σκαλτσοδήμου, διεπεραιώθη εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν καὶ μετὰ τοῦ Λόντου ἐβάδισεν εἰς Σουδενά. Ἐπὶ ἔνκ μῆνα ἔμενον ἐκεῖ ἀναμένων τοὺς ἐχθροὺς. Οὗτοι τῷ ὄντι, ὡς εἶχε διαδοθῆ, διήλθον ἐκεῖθεν, ἀλλὰ μαθόντες τὴν παρουσίαν τῶν Ρουμελιωτῶν ἔφυγον μακρὰν, χωρὶς νὰ ρίψωσι τουφεκί. Οὕτω ὁ καπετὰν Γιαννάκης ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ναύπακτον.

Κατὰ τὸ 1824 ἄλλος Ρούμελη-βαλεσιῆς, ὁ Δερβίς πασᾶς μετὰ μυρίων ἀνδρῶν κατήρχετο ἀπειλητικῶς πρὸς τὰ Σάλωνα. Τὸν Ἰούλιον ἔφθασε πρὸς τῆς Ἀμπλιανης, μικροῦ χωρίου κειμένου μεταξὺ Σαλώνων καὶ Γραβιάς. Οἱ ἐκεῖ ὄπλαρχηγοί, ὁ Σκαλτσοδήμος μὲ τὸν καπετὰν Γιαννάκην, ὁ Πανουργιάς, οἱ Κοντογιανναῖοι, ὁ Γιαννάκης Νοταρᾶς, ἔμενον διαφωνοῦντες περὶ τοῦ τόπου ὃν ἔπρεπε νὰ καταλάβωσι καὶ ὅπως ἀπρόθυμοι εἰς ἀντίστασιν. Ἄλλ' ὁ Κίτσος Τζαβέλλας αἰφνης παρουσιασθεὶς μὲ τοὺς Σουλιώτας ἀνέλαβε τὴν ὅλην ἀρχηγίαν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ καὶ νὰ τοποθετήσῃ ἕκαστον ὄπλαρχηγὸν ὅπου ἤθελε. Μόνον ὁ Σκαλτσοδήμος ἐφάνη κατ' ἀρχὰς δυσανασχετῶν κῆπως διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Τζαβέλλα καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὑπακούσῃ.

— Ἐγὼ θὰ πιάσω ὅπου θέλω· εἶπεν ὑπερηφάνως.

— Πῶς τὸ λές, ὀρέ Σκαλτσᾶ; ἢ θὰ πιάσης ἐκεῖ ποῦ εἶπα ἢ θὰ πιάσης ἐδῶ κ' ἐγὼ θὰ πᾶω ἐκεῖ, ἀπήντησεν ὁ Τζαβέλλας μὲ τὴν ἀλθανικὴν ἐκείνην προφορὰν του.

Εἶχε δὲ οὗτος μετὰ τῶν παλληκαρίων του τὸ κινδυνωδέστερον μέρος, τὸ ἀμέσως ὑποκειμένον εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ. Ἦτο τοῦτο ἀπλοῦστατον μανδρὶ ποιμνιοστασίῳ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔθεσε τὰ παλληκάρια του, αὐτὸς δὲ ἕστατο ἔξωθεν καθὼς καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μάχης, ἀτάραχος εἰς τὰς περὶ αὐτὸν συρίζουσας σφαίρας.

Ὁ Σκαλτσοδήμος ἐπέισθη τέλος καὶ κατέλαβε τὸ ὀρισθὲν αὐτῷ μέρος. Μετὰ μάχην πεισματώδη ἔτρεψαν εἰς ἀτακτον φυγὴν τοὺς στρατοὺς τοῦ Δερβίς πασᾶ πρὸς τοὺς μύλους. Οἱ ἐπανάσταται ἐκυρίευσαν ὅλα τὰ πολεμικὰ τῶν

ἐχθρῶν, δύο πυροβόλα καινουργῆ ἐγκαταλείφνεντα παρ' αὐτῶν ἐν τῇ φυγῇ, ἐπτά σημαίας καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Περκόφτσαλη, ὅλην χρυσοκέντητον.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἰμπραήμ ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Λόντος ἐζήτησε πάλιν παρὰ τοῦ Σκαλτσοδήμου ἀνδρας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀποτεθαρρημένου σώματός του. Ὁ καπετὰν Γιαννάκης προθύμως ἐπεραιώθη τὸ δεύτερον καὶ κατέλαβεν ὑπὸ τὸν Πελοποννήσιον ὄπλαρχηγὸν τὸ Διακοφτόν. Μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐκεῖθεν πρὸ τῶν πολυαριθμῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τότε ὁ καπετὰν Γιαννάκης ἐκλείσθη εἰς Μέγα Σπήλαιον. Ἐκεῖ ἔμενον ἐπὶ δέκα ἡμέρας, φρουραρχοῦντος τοῦ Τούσα Μπότσαρη. Ἀφοῦ ὅμως εἰς τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ἐφάνησαν οἱ ἐχθροί, ἐπέστρεψε πάλιν τῇ διαταγῇ τοῦ Μπότσαρη εἰς Ναύπακτον.

Ἦδη τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν σῶμα ἐκ πεντακισχιλίων τουρκαλθανῶν ὑπὸ τὸν Σουλτζα Κόρτζαν, προεπορεύετο τῆς μεγάλης στρατιᾶς τοῦ Κιουταχῆ, ὁδεῦον πρὸς τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὸν δρόμον του ὅθεν διήρχετο κατέκαιε τὰ χωρία, συνελάμβανε καὶ διεσκόρπιζε τοὺς κατοίκους, ἀπεθάρρυνε καὶ ὑπέτασσε τοὺς ὄπλαρχηγούς. Μόλις ἔφθασε πρὸς τῆς Ναυπάκτου ἐπετέθη καὶ διεσκόρπισεν εὐθύς ὡς φοῦκταν χῶμας τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. Οἱ Κουτροκαῖοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν τόπον των, εἰς τὸ βιλαέτι τοῦ Μαλανδρίνου, ἵνα φροντίσωσι περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν οικογενειῶν των. Ὅτε ὅμως τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Σουλτζα Κόρτζας ἐπλησίαζεν ἐκεῖ, συλλέξαντες ὀλίγα παλληκάρια, ἐπεχείρησαν μετὰ τοῦ Κατσικαπῆ νὰ τῷ κλείσωσι τὴν διόδον εἰς Ντοβιάν, τὴν κάτωθεν τῆς Εὐλογαϊδάρης στενόχωρον πεδιάδα, καὶ ἀντέστησαν ὀλόκληρον ἡμέραν κατ' αὐτοῦ. Ἄλλὰ βλέποντες ἀδύνατον πᾶσαν περαιτέρω προσπάθειαν ὑπεχώρησαν τὴν νύκτα εἰς Βιτρινίτσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γαλαζεῖδι. Μόλις ὅμως ἔφθασαν ἐκεῖ καὶ πεζοδρόμος, ἀπεσκαμμένος παρὰ τοῦ Νάκου Πανουργιά, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς Πεντεόρια.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς ἦτο ἐκεῖ μετ' ἄλλων ὄπλαρχηγῶν καὶ εἶχον ὅλοι σκοπὸν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διόδον τῶν τουρκαλθανῶν. Ἄλλὰ διεφώνησαν οἱ ὄπλαρχηγοί περὶ τῆς θέσεως ἣν ἔπρεπε νὰ καταλάβωσιν. Οἱ μὲν ἄλλοι προέτεινον τὴν πρὸ τοῦ χωρίου ἐκκλησίαν Ἁγίου Γεωργίου τὴν ἦδη εἰς νεκροταφεῖον χρησιμεύουσαν καὶ τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, ὁπότεν σοῖς ἦτο εὐκολος ἡ ὑποχώρησις ἐν ἀνάγκῃ, ὁ Νάκος ὅμως ἤθελε τὸ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τῆς Παναγίας παλαιόκαστρον, καὶ πρὸς τοῦτο ἀνεχώρησε μὲ τὰ ὑπ' αὐτὸν διακθισια παλληκάρια. Οἱ λοιποὶ ὄπλαρχ-

χηγοὶ μὴ δεχόμενοι τοῦτο ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἄνωθεν τοῦ χωρίου Παλάτια, καὶ ἐκείθεν ἐθέωντο τὴν πρόσοδον τῶν τουρκαλβανῶν.

Ἐκ τῶν πέντε ὁρέων, Ζητομή, Τέμπρη, Μαυράχη, Ἄι Μᾶς, Κοῦκος, τῶν ὑφουμένων περίξ τοῦ χωρίου καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὑποτίθεται ὅτι ὠνεμάσθη Πεντεορία τὸ χωρίον, ἢ Ζητομή καὶ ὁ Ἄι Μᾶς ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους καὶ ὁ Κοῦκος ἐκ τοῦ ἄλλου σχηματίζουσι βαθεῖαν φάραγγα, ἀρχομένην ἐκ δυσμῶν ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Βιδάθης. Πρὸ τοῦ χωρίου, δεξιὰ τῷ ἐρχομένῳ ἐκ Βιδάθης ὑψοῦται ἀπομεινωμένοι βουνός, κωνοειδῆς φαλακρότατος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἦτο παλαιόκαστρον καὶ ἐκκλησιδίων τῆς Παναγίας. Ἐκεῖ ἐκλείσθη ἵνα φράξῃ τὴν διόδον τῶν τουρκαλβανῶν ὁ Πανουργιάς καὶ ἐπειδὴ ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν ἄλλων ὄπλαρχηγῶν, ἔστειλε καλῶν εἰς ἐπικουρίαν τοὺς Κουτρουκαίους. Οὗτοι εὐθὺς ἠτοιμάσθησαν νὰ ὑπάγωσι καὶ προκπέστειλαν, πέντε παλληκάρια πρὸς τὸν Πανουργιᾶν ἵνα τῷ κοινοποιήσωσι τὴν μετ' ὀλίγον παρουσίαν των. Μόλις ὅμως οἱ ἀπόστολοι οὗτοι ἔφθασαν ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ κάστρου καὶ οἱ Τούρκοι ὡς μυρμηκία ἐξεχύθησαν, ἐρχόμενοι ἀπὸ τῆς Βιδάθης, εἰς τὴν φάραγγα καὶ τὰς περίξ ράχεις, ἀπεδίωξαν ὀλίγους Ἕλληνας, κεκλεισμένους πρὸς ἀντίστασιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ αἴφνης περιεκύκλωσαν τὸ βουνὸν τῆς Παναγίας. Πρὶν οἱ Ἕλληνες προφθάσων νὰ ρίψουν τὸ πρῶτον τουφέκι οἱ τουρκαλβανοὶ ἀνέβησαν τὸν βουνόν, καὶ ἐπήδησαν ἐντὸς τοῦ παλαιοκάστρου, πολυάριθμοι. Ὅλοι καὶ οἱ πέντε ἀκόμη ἐκ τῶν Κουτρουκαίων κατεσφάγησαν ἐκεῖ εἰκτώως καὶ ὀλόκληρος ἢ Ρούμελη ἐθρήνησε τότε τὰ καλλίτερα παλληκάρια τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Πανουργιάς ἐσώθη ὡς ἐκ θύματος. Πρῶτος ὁ Θανάσης Γκέκας, μόνος ἐκυκλώθησαν, ἔθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν τῆς ἐξόδου· εὐθὺς δὲ ἐπήδησεν ἔξω μὲ τὸ γιαταγάνι εἰς χεῖρας.

— Πέρα, ὁρέ, νὰ διαβῇ τὸ καπετάνιο! ἐφώναζε στεντορείως.

Οἱ τουρκαλβανοί, πτοηθέντες ἐκ τοῦ τοσούτου θάρρους, παρεμέρισαν εὐθὺς καὶ διήλθον ὁ Γκέκας, ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Γιάννης Καψάλης. Εὐθὺς ὅμως συνελθόντες ἐκ τῆς ἐκπλήξεως οἱ Τουρκαλβανοὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς καὶ ὁ Πανουργιάς βραδυκίνητος καὶ ἀπαυδήσας θὰ συναλαμβάνετο ἂν ὁ ἕτερος τῶν συνεξελεθόντων, ὁ Καψάλης, δὲν ἔσωζε λαβὼν αὐτὸν ἐπ' ὤμων. Οὕτω, ὅτε οἱ Κουτρουκαῖοι ἔφθασαν ἐκ τοῦ Γαλαξειδίου, τρεῖς σχεδὸν ὥρας ἀπέχοντος ἐκείθεν, εὗρον τὸν βουνὸν κατειλημμένον ὑπὸ τῆς μυρμηκίας τοῦ ἔχθρου.

Ἄπ' ἐκεῖ ὁ καπετάν Γιαννάκης μετέβη εἰς Χώστια τῆς Δοβραίνης καὶ Παραχώραν ἵνα προ-

στατεύσῃ πλῆθος γυναικοπαίδων, συσσωρευμένων ἐκεῖ ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ρούμελης. Εἶτα κατέλαβε μετὰ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τῶν Σουλιωτῶν τὸ Λουτράκι καὶ διεσκόρπισαν ἐκεῖ πολυπληθῆς σῶμα ἔχθρου. Μετ' ὀλίγον μετέβη ἐκ τρίτου ἤδη εἰς τὸν Λόντον, ὅπου ὑπηρετήσε μετὰ τοῦ σώματός του ἐπὶ τρεῖς μῆνας. Κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα πολλάκις ὁ Λόντος μετεχειρίσθη τὸν καπετάν Γιαννάκην καὶ διὰ τὰς ἐμφυλίους διενέξεις του καὶ τὰς τοπικὰς του ἔχθροπαθείας.

Ἄλλ' ὁ Καραϊσκάκης, διορισθεὶς αἴφνης ἀρχιστράτηγος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐκάλεε περὶ αὐτὸν ὄλους τοῦ ὄπλαρχηγούς πρὸς καταπολέμησην τοῦ ἐπιφόδου καταστάντος Κιουταχῆ. Ὁ καπετάν Γιαννάκης ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Γιώργη Δράκου καὶ Κατσικαπῆ, εὕρισκομένον καὶ τούτων ἐν Πελοποννήσῳ, ἀπεβιβάσθησαν μετὰ ὀκτακοσίων παλληκαρίων εἰς Γκαθουλίνισσαν, παραλίαν τῆς Ευλογαϊδάρης παρὰ τὰ Τριζόνια, καὶ ἐκεῖθεν διευθύνθησαν εἰς Μαραζᾶ. Τὰ Μαραζᾶ εἶνε μικρὸν χωρίον τοῦ δήμου Τολοφῶνος, κείμενον εἰς τὴν κλιτὺν τραχέος βουνοῦ, κατέναντι τῆς Ευλογαϊδάρης. Ἐκεῖ διέμενον ὁ Τσίγγο Τομαρίτσας μετὰ διακοσίων τουρκαλβανῶν. Οὗτος μόνος ἔμαθε τὴν παρουσίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπεσύρθη εἰς Κατσουρό. Τὸ Κατσουρό εἶνε βουνὸν ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον πρὸς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος τῆς Βιτρινίτσας, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Μονῆν τῆς Παναγίας καὶ εἰς μίαν ἄλλην, παρέκει, χαλάσματα ἐκκλησιδίου τοῦ προφήτου Ἡλία. Ὁ καπετάν Γιαννάκης καὶ οἱ λοιποὶ δὲν ἐπρόφθασαν ν' ἀναπαυθῶσιν εἰς Μαραζᾶ καὶ πεζοδρόμος τοῦ Καραϊσκάκη ἔφθασε φέρων ἐπιστολὴν εἰς τὸν Δράκον διαλαμβάνουσαν αὐτολεξεῖ οὕτω: «Ὁ γυιὸς τοῦ Θανάση Δράκου ὅθε βρεθῆς νὰ πετάξῃς τῆς κἀπαῖς καὶ νὰ ῥθῆτε βοήθεια γιατί πλακώσαν οἱ τούρκοι.» Ὅταν ἔφθασεν ὁ πεζοδρόμος ἦτο ἐσπέρας. Εὐθὺς πάλιν εἰς τὸ πόδι καὶ διὰ Πορέισσης, Πεντεορίων, Ἀγίας Εὐθυμίας, Σαλώνων, Καστρίου ἔφθασαν εἰς Ἀράχωβαν. Ἦτο χειμῶν, Νοέμβριος μῆν. Εὗρον τὸν Καραϊσκάκην καθημένον πλησίον μεγάλης πυρᾶς ἔξω, ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Καραϊσκάκης ἀποδιώξας τῆς πόλεως εἶχε κλείσει ἀπὸ ἡμερῶν τὸν Μουστάμπεην καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄλβανούς εἰς μίαν ράχιν κατέναντι του. Ἐγνώριζε τὴν στενοχωρίαν των, τὴν ἀπορίαν τῶν τροφῶν καὶ τῶν πολεμοφοδίων, τὴν ἔλλειψιν τῶν σκεπασμάτων εἰς τὸ τόσον ψῦχος, τὸ βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον τοῦ Παρνασσῶ, καὶ ἔμενον ἄγρυπνος ἐπιτηρῶν ὁ ἴδιος μήπως τῷ διαφύγωσι. Μόλις εἶδε τοὺς ὄπλαρχηγούς ἐρχομένους ἠγέρθη καὶ περιπτυχθεὶς τοὺς ἐφίλησεν ἀδελφικῶς.

— Ἐ, τοὺς ἔχομε καλὰ· εἶπεν εἰς αὐτοὺς

μέ τήν ἥσυχον φωνήν του· νά πιάστε τὰ ταμπούρια, καπεταναραῖοι, καί ὑπομονή, ντέ ὅποιος ἀγαπάει τήν πατρίδα θά ὑποφέρει.

Ἐπί ὀκτῶ ἡμέρας ἔμεινεν ὁ καπετάν Γιαννάκης εἰς τὰ ταμπούρια, τὰ πρὸς τήν Δαύλιαν, φυλάσσων ἀγρύπτως καί τρώγων ξηρὰς μόνον ἐλαίας μετὰ τῶν στρατιωτῶν. Ὅτε δὲ ἐπειράθησαν οἱ Ἄλβανοὶ νά φύγουν, ἀπεδεκάτισαν αὐτούς, κινήθεντες ὅλοι κατὰ διαταγὴν τοῦ Καραϊσκάκη καί συνετελέσθη ἡ φοβερά ἐκείνη φθορά τῶν πολεμίων καθ' ὅλην τήν νύκτα τῆς εἰκοστῆς τετάρτης Νοεμβρίου.

Μετὰ τοῦτο ὁ καπετάν Γιαννάκης, κατὰ διαταγὴν τοῦ Καραϊσκάκη, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ναυπάκτον καί ἐπανέλαβε μετ' ἄλλων ὀπληρχηγῶν τήν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου. Ἐκαμον πολλές ἀποπειρας ἐκεῖ πρὸς κυρίευσιν αὐτοῦ καί κλιμακκας μετεχειρίσθησαν πολλάκις, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία τῶν ἐν αὐτῷ ἄλβανῶν καί ἡ ἐπιμονή τοῦ φρουράρχου των Ἰουσοῦφ πασά ὅλας τὰς ἐματζίου. Κατὰ τὰς ἐξόδους ὅμως τὰς ὁποίας ἔκαμον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ Ἄλβανοί, πρὸς πορισμὸν τροφίμων, πάντοτε κατεφθειρόντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Μίαν φορὰν ἐξήλθον πρὸς τοῦτο ἐξήκοντα ἰππεῖς· ἐνθ' ὅμως ἐπέστρεφον νά εἰσέλθωσι πάλιν εἰς τὸ φρούριον, ὁ καπετάν Γιαννάκης, ὁ Χωσάδας καί ὁ Δημήτριος Κάρμας, κρυβέντες εἰς Πλάταν, ἐπετίθησαν αἰφνης κατ' αὐτῶν καί τοὺς ἠνάγκασαν νά ριφθῶσιν εἰς τήν θάλασσαν. Οἱ πλείστοι ἐπνίγησαν, ἕνας ἐτράπη εἰς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς καί ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Χωσάδα, ὀλίγοι δέ, τρεῖς τέσσαρες, κατῶρθωσαν νά εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον.

Οὕτω διήλθεν ἐκεῖ τὸν καιρὸν ὁ καπετάν Γιαννάκης, πολεμῶν καί πολεμούμενος, μέχρι οὗ ἐφθασεν ὁ Κυβερνήτης. Τότε παρεδόθη ἡ ἡ φρουρά τῆς Ναυπάκτου εἰς τοὺς Ἑλληνας καί ἔληξεν ὁ ἀγῶν· τότε καί ὁ καπετάν Γιαννάκης ἀπεσύρθη εἰς τήν πατρίδα του, φέρων τὰς οὐλὰς εἰς τὸ σῶμα καί τὸν βαθμὸν τῆς ὑποχιλιαρχίας ὃν τῷ ἔδωκεν ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1825, ἀμείβουσα τοὺς ἀγῶνάς του. Κατὰ τὸ 1835 ὑπέβαλε τὸ δίπλωμά του τοῦτο εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἔμεινεν ἀγνωστον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Λοιδωρικού μέχρι τοῦ 1886. Οὕτω κατεπλακώθη τὸ δίπλωμα, κατεπλακώθησαν καί αἱ ὑπηρεσίαι του...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ὁ ἐπιχειρῶν, ἐν ταῖς λύπαις τῆς καρδίας, νά παραμυθῆσῃ ἐκεῖνον ὅστις θέλει νά εἶνε ἀπαρμύθητος, ἀφαιρεῖ παρ' αὐτοῦ τὴν μόνην ἀπομείνασαν παραμυθίαν.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ο ΛΑΙΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΑΙΜΟΔΕΤΑΙ

Ὅλιγα εἶνε τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς τῆς σπουδαιότητος ἣν ἔχουσι διὰ τὴν ζωὴν, ἀποτελοῦσι συγχρόνως καί ἕνα τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς καλλοσύνης του.

Τοιοῦτον μέλος εἶνε ὁ λαιμὸς, διότι εἰς τὸν στενὸν αὐτοῦ χώρον περιχλίσσονται σπουδαιότατα ὄργανα διὰ τὴν ζωὴν, διασχιζοῦσιν αὐτὸν τὰ νεῦρα τὰ βυθμίζοντα τὰς κινήσεις τῆς ἀναπνοῆς καί τοὺς παλμούς τῆς καρδίας, δι' αὐτοῦ ἀνέρχονται πρὸς τὸν ἐγκέφαλον τὰ τρέφοντα τοῦτον αἱματοφόρα ἀγγεῖα, κατέρχονται δὲ οἱ ὄχτοι, δι' ὧν εἰσάγομεν εἰς τὸ πειναλέον σῶμα μας τὰς τροφὰς καί τὸν ἀπαραίτητον εἰς τὴν ζωὴν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νά ὑπάρξωμεν οὐδ' ἐπὶ πέντε λεπτά τῆς ὥρας.

Τὸ πολυσήμαντον τοῦτο μέλος τοῦ σώματός μας ἐφρόντισεν ἡ φύσις νά κοσμήσῃ καί διὰ πολλῶν χαρίτων, περιττὸν δὲ εἶνε εἰς τὰς ἀπειρίττους ταύτας σημειώσεις νά προσθέσωμεν ἐκτενῆ περιγραφὴν αὐτῶν καί ν' ἀποδείξωμεν πόσον ἐξαιρεῖ τὰς ἄλλας τοῦ σώματος καλλονὰς λαιμὸς ἀρμονικός καί καλῶς ἐσχηματισμένος, ὁποῖος εἶνε ὁ τῶν γυναικῶν, ἐν ᾧ ὁ ἀνδρικός φέρει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν ἀσχημίζουσαν ἐκείνην εἰς τὰ ἐμπρὸς προεκβολήν, τὴν ἀποκαλουμένην *μηλον* τοῦ Ἀδάμ καί σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου τοῦ λάρυγγος.

Ἄλλὰ καί ὡς πρὸς τὰς ἀσθενείας παρετηρήθη ὅτι μεγάλην ἔχει σημασίαν ὁ σχηματισμὸς τοῦ λαιμοῦ.

Οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς στηθικά νοσήματα ἔχουν τὸν λαιμὸν των συνήθως ἐπιμήκη, ἰσχρὸν καί λεπτόν, εἶνε δὲ καί οἱ ἴδιοι ἰσχροὶ τὸ σῶμα, ἀσθενικοί, καί ἀδύνατοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἔχοντες τὸν τράχηλόν των πάρα πολὺ βραχὺν καί συμπιεσμένον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ὑπόκεινται συχνά εἰς τοὺς κινδύνους τῶν ἐγκεφαλικῶν συμφορῶσεων καί τῆς ἀποπληξίας.

Ὁ Γάλλος παθολόγος καί πειραματιστὴς Brown-Séguard ἐξήτασε κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν λαιμὸν καί εὑρεν ὅτι, ἀφαιρουμένου τοῦ δέρματος—τὸ ὁποῖον εἶνε πολὺ εὐαίσθητον—τὰ λοιπὰ ὄργανα, κυρίως δὲ ὁ λάρυγξ καί ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, δεικνύουσι σχετικὴν τινα ἀναληψίαν καί τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖ τοὺς ὀλίγους πόνους, τοὺς ὁποίους αἰσθάνονται οἱ ὑποβαλλόμενοι εἰς ἐγχειρίσεις τῶν ὀργάνων τούτων.

Χωρὶς λοιπὸν ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἰομοιογουμενῆς ἠρωϊκότητος τοῦ ἀποθανόντος